

Олена Ярошинська

к.п.н., доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

РОЛЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У РОЗРОБЦІ ТА ВПРОВАДЖЕННІ ІДЕЙ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Бажання брати участь у Болонському процесі зобов'язує українську освітню систему говорити мовою, адекватною мовам освітніх систем інших країн-учасниць, вимагає прийняття західної освітньої термінології. Якщо для західної європейської поняттєвої системи категорія компетентнісного підходу є природною, що виникла еволюційно в останні чотири десятиліття, то для вітчизняної освітньої традиції, що використовує для опису освіченості професіоналізму іншу систему понять, в тому числі знамениту категоріальну тріаду «знання, уміння, навички» або ЗУНи, використання компетентнісного підходу, поставило проблему своєрідного перегляду всієї категоріальної системи в педагогіці, визначення місця нових категорій і їх взаємодії з тими категоріями, які вже стали традиційними.

На думку Пометун О. І. перехід до компетентнісного підходу потребує опрацювання нового теоретичного базису, ідентифікації поняттєвого фонду європейської педагогічної термінології, зрозумілої всім учасникам освітнього процесу [1, с. 48].

Компетентнісний підхід нині досить широко обговорюється в наукових колах світу та України. Водночас він має широку амплітуду висловлювань як на його користь, так і щодо його неприйняття. Однак переважна більшість дослідників вважають, що компетентнісний підхід в усіх сенсах і аспектах найбільш глибоко відображає модернізаційні процеси, що нині мають місце в усіх країнах Європи:

компетентнісний підхід гарантує високий рівень і результативність підготовки спеціаліста (Г.В. Лежнина);

компетентністний підхід сприяє оновленню змісту педагогічної освіти (В. М. Антипова, К. Ю. Колесина, Г. А. Пахомова, І. Д. Фрумін);

компетентністний підхід посилює практичну орієнтацію освіти, вийшовши за рамки обмежень «зунівського» освітнього простору (А. Л. Андреев);

компетентністний підхід забезпечує спроможності випускника школи відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» в процесі, в соціальній структурі (В. І. Байденко, Н. М. Бібік, А. І. Субетто);

компетентністний підхід орієнтує на побудову навчального процесу відповідно до очікуваного чи бажаного результату освіти (що буде знати і уміти студент «на виході») (І. Зимняя) та ін.

Водночас зауважимо, що теоретичне обґрунтування компетентнісного підходу у вищій школі ще повністю не склалося. Фактично ми існуємо в ситуації історичної невизначеності, розвиток якої важко прогнозувати в деталях. Тому зафіксувати відповідний «вимогам сучасності» нормативний набір компетенцій, а тим більше однозначно виокремити ключові, сьогодні не просто і доводиться перебувати в постійному пошуку компетентнісної парадигми у вищій школі.

З метою розробки та впровадження компетентнісного підходу у вищій школі сьогодні проводиться значна кількість наукових досліджень, проєктів спрямованих на розв'язання актуальних проблем освітньої інтеграції. Прикладом гнучкого варіативного реагування на сучасні вимоги у вищій освіті є діяльність Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

У зв'язку із підвищеною зацікавленістю освітньої громадськості, особливо працівників освіти, студентської молоді до проблем формування професійних компетенцій майбутніх педагогів та розробки і впровадження компетентнісного підходу у вищих навчальних закладах в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини на базі кафедри

загальної педагогіки та педагогіки вищої школи було створено Науково-дослідну лабораторію педагогічної компетентності (наказ № 01 о/д від 02.01.2009 року). Завідувачем лабораторії призначено к. п. н., доцента Ярошинську О. О.

Метою створення і діяльності Науково-дослідної лабораторії педагогічної компетентності є: проведення ґрунтовних досліджень з окресленої проблеми, забезпечення працівників освіти сучасною актуальною науковою інформацією, дидактичними матеріалами; організація науково-практичних конференцій, семінарів, дискусій, діалогів, тренінгів для обміну досвідом викладачів закладів вищої освіти, розвитку у них умінь організації педагогічної взаємодії та навиків формування психологічного сприятливого освітнього середовища на засадах педагогіки співробітництва та нових освітніх парадигм; координація наукової діяльності студентів, здобувачів, аспірантів, докторантів, обмін результатами дослідницької роботи зі спорідненими навчальними і науковими установами, а також залучення провідних фахівців для забезпечення наукового керівництва.

З перших днів роботи науково-дослідної лабораторії розпочато проведення теоретичних та експериментальних досліджень з проблеми формування професійних компетенцій майбутніх педагогів та впровадження ідей компетентнісного підходу у вищій освіті.

Результати перших досліджень проведених в рамках діяльності наукової лабораторії були представлені на Міжвузівському науково-методичному семінарі «Використання європейського досвіду організації навчального процесу у вищих навчальних закладах України» (21 січня 2009 р.). На науково-методичному семінарі відбулось ознайомлення науковців університетів м. Умані з особливостями організації навчальної діяльності у Республіці Польща, зокрема, впровадження ідей компетентнісного підходу в колегіумах та університетах даної країни. Представлене дослідження є результатом наукового стажування викладачів УДПУ в Республіці Польща, яке стало можливим завдяки стипендії ОБТА Варшавського університету і проходило в Європейському колегіумі імені Яна Павла II (м. Гнезно) Університету імені

Адама Міцкевича (м. Познань).

З метою теоретичного дослідження засад компетентнісного підходу членами науково-дослідної лабораторії започатковано проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів». З 2008 р. по 2010 р. відбулося три даних наукових заходи, зокрема 13–14 листопада 2008 р. та 13–14 листопада 2009 р. і 29–30 жовтня 2010 р. Наукові доповіді учасників конференцій були спрямовані у таких напрямках:

- Формування професійної компетентності майбутнього вчителя в умовах ВНЗ.

- Інноваційні технології навчання в програмі підготовки майбутнього вчителя.

- Психологічні особливості формування професійних якостей майбутніх учителів.

- Педагогічні технології вищої школи в історичному контексті.

- Професійна підготовка майбутніх учителів у контексті інтеграції України до європейського освітнього простору.

Представлення та обговорення результатів досліджень науковців України з проблем розробки та впровадження компетентнісного підходу у вищій школі дало можливість учасникам ознайомитись та поглибити свої знання щодо реалізації як європейського, так і вітчизняного досвіду компетентнісного підходу.

Учасники III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні технології розвитку професійності майбутніх учителів» (м. Умань, 29–30 жовтня 2010 р.) обговорюючи питання впровадження компетентнісного підходу констатували: значні розбіжності результатів оцінювання успішності студентів у різних вітчизняних вищих навчальних закладах, що свідчить про початкову стадію розв'язання проблем ідентифікації самих компетентностей, добору адекватних форм, методів і способів викладання, навчання, оцінювання компетентностей. Зазначено, що компетентності не піддаються діагностиці за

допомогою багатьох традиційних процедур переважно суб'єктивного характеру та без урахування змісту конкретної вимірюваної компетентності, їх об'єктивно ідентифікують лише за умови залучення індивіда до певної діяльності або її модельного аналога.

Засадничі аспекти розроблення методик діагностики компетентностей, зокрема технологічну схему їх реалізації було представлено учасникам конференції на семінарі-тренінгу «Особливості впровадження технологій ситуаційного навчання у процесі діагностування компетенцій майбутніх учителів», який проводився в рамках наукового зібрання к. п. н., доцентом, докторантом УДПУ, членом Науково-дослідної лабораторії педагогічної компетентності Осадченко І. І.

За матеріалами конференцій опубліковано випуски збірника наукових праць «Проблеми підготовки сучасного вчителя», який в лютому 2011 року внесений до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт (гол редактор – член-кор. НАПНУ, д. п. н., проф. Побірченко Н. С.), що дало можливість широкому колу науковців, викладачів та усіх зацікавлених даною науковою проблемою ознайомитись з дослідженнями учасників конференції.

З метою залучення вітчизняних науковців, викладачів, студентів до розв'язання проблем у напрямі реалізації компетентнісного підходу, членами лабораторії педагогічної компетентності у 2010 році також було проведено такі форми наукового презентування досліджень:

- III Всеукраїнська студентська наукова конференція «Здобутки, проблеми та перспективи педагогічної науки та практики в умовах інноваційної перебудови української національної освіти», яка відбулася на базі Інституту соціальної та економічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (16 квітня 2010 р.);

- Всеукраїнська наукова Інтернет-конференція «Актуальні проблеми підготовки сучасного вчителя» (м. Умань, 20 травня 2010 р.);

- Регіональний науково-методичний семінар «Формування готовності

педагога вищого навчального закладу до професійної діяльності» (17 грудня 2010 р.).

Керівником лабораторії Ярошинською О. О. створено сайт «Педагогіка – це твоє!» (<http://www.zag-pedagogika.at.ua>), на якому користувачі всесвітньої мережі можуть ознайомитись з основними науковими результатами діяльності членів лабораторії та запланованими заходами, а також долучитись до обговорення та перегляду фото-звітів про проведенні наукові, методичні та навчальні семінари, тренінги, конференції тощо.

Вагомим внеском у теоретичне та практичне дослідження проблеми впровадження системи компетенцій як основи підготовки конкурентноздатних фахівців є проведення в рамках діяльності науково-дослідної лабораторії дисертаційного дослідження (на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук) Тімець Оксаною Володимирівною «Теорія і практика формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки».

За матеріалами дослідження опубліковано монографію «Формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки» (2010 р.); 9 навчальних та методичних посібників, серед них «Програмування навчального процесу з географії (компетентнісний підхід)» (2008 р.), «Професійна компетентність вчителя географії» (2008 р.), «Фахова педагогічна практика студентів-географів (компетентнісний підхід)» (2010 р.) та ін.; 29 наукових статей у фахових виданнях і збірниках виданих за матеріалами конференцій та семінарів.

Наукове значення дослідження Тімець О. В. «Теорія і практика формування фахової компетенції майбутнього вчителя географії у процесі професійної підготовки», що здійснювалось в рамках діяльності лабораторії педагогічної компетентності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, полягає в тому, що виявлено особливості формування фахової компетентності майбутнього вчителя у вивченні фундаментальних і спеціальних географічних дисциплін, проходження практик,

самостійної і пошуково-дослідної роботи студентів, визначено шляхи удосконалення цього процесу; обґрунтовано концептуальні положення щодо змісту, форм і методів професійної підготовки, що зорієнтована на компетентність, професіоналізм, творче застосування знань, вмінь і навичок; залучено до аналізу основи компетентнісного підходу у підготовці вчителів; виявлено вплив інноваційних технологій навчання на формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії; створено навчально-методичний комплекс й організаційно-педагогічні умови формування фахової компетентності майбутнього вчителя географії.

2–4 березня 2011 року в м. Києві відбулася Друга Міжнародна виставка «Сучасні навчальні заклади – 2011». Організатори виставки: Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національна академія педагогічних наук України, компанія «Виставковий Світ». В рамках проведення даної виставки відбувся тематичний конкурс по ряду актуальних проблем інноваційної модернізації освіти. Керівником лабораторії була підготовлена робота «Компетентністний підхід у вищій школі: розробка та провадження ідей в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», для участі в номінації «Упровадження системи компетенцій як основи підготовки конкурентноздатних фахівців у вищій школі». В даній роботі було розкрито основні напрями діяльності лабораторії щодо розробки та впровадження компетентнісного підходу.

На конкурс з тематичних номінацій виставки було подано 414 робіт. Конкурсні роботи представили педагогічні колективи з 27 регіонів України. Оцінку якості поданих робіт проводили наукові інститути Національної академії педагогічних наук України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, науковий-методичний центр Міністерства аграрної політики та продовольства України. Представлена на виставці роботи в даній номінації була нагороджена Срібною медаллю, що є одним зі перших визнань діяльності лабораторії на всеукраїнському рівні.

Отже, за час свого існування Науково-дослідна лабораторія педагогічної компетентності зуміла зробити не мало важливих справ спрямованих на розробку ідей компетентнісного підходу. Маємо надію, що подальша діяльність лабораторії сприятиме активній науково-пошуковій роботі з дослідження проблем формування професійних компетенцій майбутніх педагогів та реалізуватиме цей процес в умовах університету.

Список використаних джерел

1. Пометун О. І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О. І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід та українські перспективи / Під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ, 2004. – 111 с.